

Karel Konečný

„V boji za náboženskou svobodu jsme se ctí obstáli“
Rozhovor s bardem moravského katolicismu o jeho životní pouti
a o aktivitách katolického disentu na Moravě v období normalizace

Radomír Malý se narodil 4. července 1947 v Brně v rodině úředníka Zemského národního výboru (ZNV) Jana Malého. Jeho otec byl ve 30. letech zaměstnancem státní správy v Užhorodu na Podkarpatské Rusi. Po roce 1939 se musel s rodinou vrátit do Brna, kde se zapojil do domácího odboje pod vedením generála Luži. Byl zatčen a vězněn v koncentračním táboře Bernau. Nebyl členem žádné politické strany, ale sympatizoval s lidovci. Po únoru 1948 byl z politických důvodů propuštěn ze ZNV a přeložen do Valašského Meziříčí, kde se stal hospodářským správcem Ústavu pro hluchoněmé. Radomír Malý má dva mladší bratry, dětství prožíval střídavě ve Valašském Meziříčí a u prarodičů v Rousínově na Vyškovsku. V letech 1965–1970 studoval obor historie – archivnictví na Filozofické fakultě UJEP v Brně. Jeho prvním zaměstnavatelem bylo Uměleckohistorické muzeum v Kroměříži, odkud byl v roce 1972 z politických důvodů propuštěn. Poté žil se svou rodinou již trvale v Brně, kde nejprve krátce pracoval jako prodáváč v antikvariátu a později jako podnikový archivář v První brněnské strojírně a v letech 1978–1990 v Inženýrsko-dodavatelském závodě Čespos. Jeho manželka ing. Jana Malá (1947–2005), se kterou má dvě dcery a jednoho syna, po celou dobu jejich společného života podporovala jeho protirežimní aktivity.

Po podpisu Charty 77 v létě 1977 se stal jedním z neaktivnějších členů katolického disentu na jižní Moravě. Byl zde předním činitelem nepočteného okruhu konzervativních katolických intelektuálů a publicistů, jehož členové vydávali samizdatové tisky, publikovali studie v samizdatových domácích, ale i exilových periodikách a udržovali styky s protirežimními katolickými kruhy v Polsku. Ve druhé polovině 80. let spolupracoval s aktivistou Augustinem Navrátillem (1928–2003), jehož petici za dodržování náboženské svobody pomáhal rozšiřovat. Účastnil se také masové protirežimní demonstrace věřících z několika zemí na Velehradě v červenci 1985. Pro četné protirežimní aktivity byl orgány Státní bezpečnosti trvale sledován, různými formami šikanován a několikrát také krátkodobě zadržován.

V letech 1990–1993 pracoval jako zástupce vedoucího redaktora *Lidové demokracie* v Brně. Po zániku tohoto periodika krátce působil v redakci katolického deníku *Světlo*, poté byl v letech 1994–1995 zástupcem ředitele Střední školy pro tělesně postiženou mládež v Brně na Kociánce. Od roku 1994 přednášel církevní historii na katedře církevních dějin Teologické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, kde v letech 2001–2006 zastával funkci vedoucího katedry. Po odchodu do důchodu v roce 2009 opět trvale žije v Brně a nadále se věnuje odborné vědecké práci i publicistice. Až na několik výjimek v *Katolických novinách* mohl do roku 1989 své studie nebo

„V boji za náboženskou svobodu jsme se ctí obstáli“

publicistické příspěvky vydávat pouze v domácím samizdatovém tisku, v českých exilových časopisech (*Studie* v Římě, *Rozmluvy* v Londýně), případně ve specializovaných teologických periodikách v Polsku. Od 90. let napsal osm vědeckých monografií, z nichž dvě jsou věnovány osobnostem Alfreda Fuchse a Františka Sušila (*Alfred Fuchs: muž dvojí konverze. Život a dílo Alfreda Fuchse (1892–1941)*. Samizdatová edice Přátelé, Brno 1990; *František Sušil. Obroditel církve a vlasti*. Orel – župa Sušilova, Brno 2004). Většinu odborných studií vydal ve specializovaných katolicko-teologických periodikách, jako *Studia Theologica* nebo *Distance*, či využíval nabídky pokračovat v publikování na stránkách časopisů teologických fakult v Polsku. Desítky statí mu vyšly v různých domácích i zahraničních tištěných periodikách i na internetových stránkách. Na začátku 90. let šlo hlavně o příspěvky do *Lidové demokracie*, později do *Řádu*, *Te Deum* a *RC Monitoru*, na Slovensku do *Rozmeru* a v Polsku do časopisu *Polonia Christiana*. Stále je veřejně činný, účastní se konferencí a seminářů pořádaných různými církevními nebo občansko-konzervativními organizacemi.

Hledá-li o vás člověk informace na internetu, nemůže si nevšimnout toho, že v biogramu na Wikipedii máte uvedenu moravskou národnost. Jak tedy svou národnost chápete? Jak se na formování vaší identity a osobnosti podílelo rodinné zázemí, jak vnější prostředí, například školní vzdělání, případně širší kulturní prostředí kolem vás?

Je známo, že hesla na Wikipedii jsou velmi často nejen interpretačně, ale i faktograficky nepřesně zpracována. Předně, nenarodil jsem se v Kroměříži, jak je tam uvedeno, ale v Brně. A ohledně svého „národního sebeurčení“ mohu prohlásit s Františkem Palackým, že jsem „Čech rodu moravského“. Vždy jsem ale zastával názor, že moravská samospráva, tzn. nějaká moderní obdoba někdejšího zemského zřízení, by celkovému klimatu dnešní společnosti jenom prospěla. Na Moravě jsem prožil celý život a rozdíl mezi Čechy a Moravany jsem vždy vnímal hlavně v oblasti náboženské, aniž bych přitom Moravany pokládal za odlišnou národnost. Češi byli více volnomyšlenkářští a proticírkevní, snad proto, že nikdy úplně nezapřeli svou husitskou tradici. Moravané naopak více tíhnuli ke katolicismu. Já jsem svou kulturní a náboženskou orientaci „nasával“ jednak od rodičů, jednak z prostředí, ve kterém mně bylo dáno vyrůstat. Lze říci, že již kolem osmnáctého roku svého věku jsem měl v sobě náboženskou otázku jasně vyřešenu a ke katolické víře svých předků a své rodiny jsem se hlásil velmi jednoznačně a uvědoměle. Vliv na mě měla též katolická literatura z předúnorové doby, kterou jsem byl ještě jako malé dítě doma obklopen. Působili na mě i kněží z mého příbuzenstva a z okruhu přátel obou mých rodičů. Proto také v hodně nebezpečných padesátých letech jsem ve škole navštěvoval hodiny nepovinné výuky náboženství. Zakusil jsem pak kvůli tomu ve škole i mimo ni zesměšňování a výhrůžky adresované mým rodičům. Ale na druhé straně mě tyto neblahé zkušenosti v dospívání tak nějak zocelily či obrnily, takže jsem byl v padesátých i šedesátých letech proti vsudy přítomné bolševické ateistické indoktrinaci dokonale imunní.

Karel Konečný

Zatímco léta dětství a dospívání jste prožíval mezi Rousínovem a Valašským Meziříčím, s nástupem na vysokou školu jste svůj život definitivně spojil s Brnem. Jak jste studium v oněch zajímavých letech mírného uvolňování a poté i Pražského jara prožíval?

Měl jsem velké štěstí, že jsem se na vysokou školu hlásil v roce 1965, kdy režim v čele s pověstným Antonínem Novotným už neovládal společnost tak brutálně jako o pět či deset let dříve. Například v roce 1960 bych myslím ještě neměl šanci. Nicméně ani v roce 1965 jsem to neměl snadné, neboť jako praktikující katolík jsem mohl studovat pouze odbornou, nikoli učitelskou historii. Pražské jaro přišlo v mém třetím ročníku a já jsem spolu s naprostou většinou mých spolužáků všechny změny směřující ke svobodnější společnosti přijímal s nadšením. Na fakultě se někteří profesori dokonce tak osmělili, že na přednáškách či v seminářích kladli rovnítko mezi komunistickou a fašistickou ideologií. Účastnil jsem se, ne-li všech, tak určitě většiny studentských akcí a manifestací podporujících obrodný proces. Hlavně si vzpomínám na tu z března 1968. Jednalo se o shromáždění studentů na brněnském Zelném trhu a pochod městem na podporu Alexandra Dubčeka a Pražského jara. Jako věřícího katolíka mě pochopitelně nejvíce zajímaly záležitosti týkající se nápravy deformací církevní politiky režimu. Byl jsem přítomen na zakládajícím sjezdu Díla koncilové obnovy na Velehradě a také jsem měl tu čest vítat některé biskupy, kteří se po internaci mohli vracet zpět na své stolce. Konkrétně v Brně šlo o biskupa Karla Skoupého. Vojenská intervence v srpnu pro mě a všechny kolegy na studiích byla obrovským šokem, nicméně na druhé straně vydatně napomohla mému rychlému vystřízlivění z naivní víry, že komunismus lze reformovat. Přiznám se, že jsem zpočátku pod dojmem atmosféry demokratizačního procesu této iluzi trochu podléhal. Na podzim 1968 jsem byl účastníkem okupační stávky studentů, kterou jsem, stejně jako sebeupálení Jana Palacha, prožíval velmi emotivně. Jinak až do jara 1969 to se studiem ještě nebylo tak zlé, nějaký nátlak jsme zatím nepocítovali. My katoličtí studenti jsme v té době konečně dosáhli toho, že nám na univerzitě mohl oficiálně poskytovat duchovní správu kněz Václav Razík, který po únoru 1948 strávil mnoho let ve vězení. Brněnské filozofické fakulty a jejich studentů se nijak nedotklo ani brutální potlačení demonstrací k prvnímu výročí okupace. Politické čistky přišly až v roce 1970, ale to už jsem se těšil do svého prvního zaměstnání v krásné Kroměříži.

A pak přišla bezútešná doba tzv. normalizace. Předpokládám, že jste se svým neskrývaným katolicismem a demokratickým přesvědčením brzy narazil.

V kroměřížském Uměleckohistorickém muzeu hned zpočátku 70. let zavládly typicky normalizační poměry. Šlo o reakci, resp. pomstu vůči osvícenému řediteli Václavu Tomáškoví, který s mnoha spolupracovníky v letech 1968–1969 odvážně podporoval reformní hnutí Pražského jara a po srpnu 1968 se celé muzeum hlasitě připojilo k protestům proti okupaci. V roce 1970 proto normalizační vedení Okresního výboru KSČ v součinnosti s odborem kultury Okresního národního výboru (ONV) zahájilo důkladné prověrky a čistky. Těm padl za oběť nejen ředitel Tomášek, ale spolu s ním i několik

„V boji za náboženskou svobodu jsme se ctí obstáli“

odborně i lidsky velmi kvalitních lidí. Na prvním místě bych zmínil historika umění PhDr. Milana Tognera a pak také archeologa PhDr. Josefa Bláhu, kterého vyhodili jako jednoho z posledních až v roce 1973. Dodávám, že oba pak museli pracovat v podřadných dělnických profesích, ale naštěstí se dočkali sametové revoluce a našli uplatnění na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Tam se po roce 1990 setkali s odborníkem na církevní dějiny PhDr. Miloslavem Pojslem, který čelil podobné degradaci v nedalekém Uherském Hradišti. Ale abych se vrátil ke svému příběhu. Hned po nástupu jsem dostal za úkol zkontrolovat všechny obecní kroniky na okrese a upozornit odbor kultury na závadné zápisy z let 1968–1969. Zkrátka, měl jsem udat všechny místní kronikáře, kteří o Pražském jaru a hlavně o srpnové vojenské intervenci nepsali ze „správných třídních a internacionálních pozic“. K něčemu tak nízkému jsem se samozřejmě nechťel propůjčit, ale na druhé straně to byl jasný pracovní úkol, který jsem nemohl odmítnout. Takže jsem k tomu přistoupil tak, že jsem se s dotýčnými kronikáři, což byli v naprosté většině velmi rozumní lidé, domluvil, aby případné pasáže v zápisech z oněch let nějak zaretušovali, a já jsem pak vlastně neměl co hlásit. Fungovalo to bezvadně, než jsem narazil na kroniku v obci Kunkovice. Tamní kronikář měl totiž již delší dobu konflikty s předsedou Místního národního výboru (MNV) a ten jeho zápisy z tzv. krizových let bedlivě sledoval a hodlal je proti němu zneužít. Když si pak soudruh předseda MNV přečetl mé hodnocení kroniky, pochopil, že jsem se s kronikářem spřáhl a chci jeho zápisy zahladit. Takže si na ONV okamžitě stěžoval nejen na něj, ale i na mě. Což mě v létě 1971 přivedlo před prověřkovou komisí, která mi okamžitě předhodila zamlčení kronikářského „kontrarevolučního záznamu“ v Kunkovicích. To ale byla jen záminka, protože pouze hledali příležitost, jak se mě zbavit hlavně kvůli mému neskrývanému náboženskému přesvědčení. Všichni věděli, že pravidelně navštěvuji katolické mše v místním kostele, což se v tak malém městě prostě nedalo utajit. Předseda komise na mě proto hned uhodil, jestli jsem, či nejsem ateista a jaký mám poměr k církvi. Já jsem argumentoval ústavně zaručenou náboženskou svobodou a replikou, že nemá právo se mě na tyto věci vůbec ptát. A tím bylo hotovo. Podivili se, jak ještě dnes může mladý a navíc vysokoškolsky vzdělaný člověk věřit „takovým fantasmagoriím“. V prověřkovém protokolu pak bylo po pravdě uvedeno, že důvodem mého neprověření je mé náboženské založení. Verdikt zněl, že nesmím být zaměstnán v oblasti školství nebo kultury. Snažil jsem se proti propuštění bránit různými odvoláními, ale dosáhl jsem pouze odkladu, než jsem byl v roce 1972 z muzea definitivně vyhozen. Tím pro mě nastala krušná doba existenční nejistoty, neboť jsem si musel co nejrychleji najít nějaké zaměstnání. To se mně sice na podzim 1972 povedlo, ale práce prodavače knih v brněnském antikvariátu v České ulici obnášela plat pouhých 600 Kčs hrubého. To je, pro představu, adekvátní 6000 dnešních korun. S takovým příjmem se nedalo vyžít, a tak jsem hledal práci jinde a byl nucen přijmout cokoli jen trochu výnosnějšího. Nakonec jsem na šest let zakotvil na místě podnikového archiváře v První brněnské strojírně. Tam vlastně ani tak nešlo o odbornou práci archiváře jako spíše o vyřizování administrativy a dohled nad skladem, kde byla spisovna. A v roce 1978 mě přijali na podobnou práci v závodě Chepos. Relativně slušně placené místo sice mělo s mou kvalifikací pramálo společného, ale pro mě bylo mnohem důležitější, že nejsem nikomu na očích. Což bylo ideální pracovní prostředí pro psaní samizdatových příspěvků a studií.

Karel Konečný

Tím se dostáváme k vašim aktivitám v rámci katolického disentu na jižní Moravě.

Po návratu do Brna jsem se co nevidět připojil ke komunitě katolických intelektuálů, jejíž neformální vůdčí postavou byl JUDr. Mečislav Razík. Součástí našeho okruhu byl také jeho bratr, kněz a dlouholetý pouťovník Václav Razík, dále PhDr. Radovan Perka, Josef Adámek, ing. Cyril Martinek a Josef Kaman. Naším posláním bylo nejen shromažďovat a šířit zakázanou a tím zcela nedostupnou katolickou literaturu, ale také informovat zájemce doma i v zahraničí o formách církevního života v tehdejší České socialistické republice. Zkrátka bylo nutné čelit jednostranné režimní propagandě, podle níž bylo v této oblasti všechno v naprostém pořádku. Problém byl v tom, že vytváření strojopisných kopií zakázaných textů opisováním bylo časově náročné a málo efektivní. Tady velmi pomohl kolega Adámek, který ještě v roce 1968 stihl v Brně legálně založit tiskařské družstvo Logos. To vydávalo náboženské pohlednice, obrázky a literaturu. S příchodem normalizace úřady družstvo zrušily, nicméně zapoměly na to, že reprodukční zařízení měl Josef Adámek v osobním vlastnictví. Na efektivitě produkce našeho nyní již nelegálního vydavatelství se to hned výrazně projevilo. Kromě vlastní produkce jsme se ale nevyhýbali ani *Katolickým novinám*, které byly jediným povoleným tiskovým orgánem římskokatolické církve v české části republiky. Samozřejmě nám vadilo, že je tento titul v rukou kolaborantského hnutí Pacem in Terris (PíT), nicméně v první polovině 70. let mně nebo Radovanu Perkovi redakce několik příspěvků otiskla. Ale s tím byl konec v „helsinském“ roce 1975, kdy jsme se dozvěděli, že „vyšší místa“ redakci *Katolických novin* zakázala uveřejňovat příspěvky laiků. My jsme ale byli vynalézaví a obrátili jsme se na Českou katolickou charitu, která vydávala ke konci každého roku *Cyrilometodějský kalendář*. Ten v Praze redigoval zaměstnanec Charity Václav Vaško, politický vězeň z 50. let. Všemohně nám vycházel vstříc a naše články zveřejňoval přednostně, pokud to jen trochu šlo. V druhé polovině 70. let se předmětem našeho zájmu čím dál více stávalo Polsko, kde byly náboženské poměry oproti našim nepoměrně volnější. Zatímco naši kněží byli po desítkách trestání odnětím tzv. státního souhlasu nebo přeložením do pustých pohraničních farností, v Polsku církevní a náboženský život vzkvétal. Hlavně ve školství, kde legálně působilo minimálně deset základních katolických a nejméně stejně tolik středních škol, a pak zde byla v Lublinu samostatná katolická univerzita se čtyřmi fakultami (tzv. KUL).

Snažili jsme se využít toho, že Polsko bylo socialistickým státem východního bloku, do kterého vycestovat bylo nesrovnatelně snazší než vyjet kamkoli na Západ. Výše zmínění přátelé a kolegové z našeho okruhu tam proto často zajížděli s cílem navázat komunikaci s tamními biskupy i řadovými kněžími a také s redaktory katolických tiskovin. Zejména nám šlo o proslulý krakovský *Tygodnik Powszechny* a katovický *Gość Niedzielny*. Tato periodika mně přátelé z Polska posílali domů poštou, já jsem z nich dělal výtahy a ty pak překládal pro naše samizdatové texty. Pro mě osobně byly velmi důležité návštěvy KUL v Lublinu a debaty s vedoucím katedry církevních dějin profesorem Jerzym Kloczowským. Jednou mě tam pozvali na konferenci, kterou katedra pořádala na téma osvěcenství 18. století. Účastnil jsem se také publicistických soutěží,

„V boji za náboženskou svobodu jsme se ctí obstáli“

kteří univerzita pořádala, a dvakrát jsem obdržel druhou cenu. Vraťme se ale domů, kde jsme se kromě rozšiřování samizdatových textů zapojovali do z hlediska režimu nelegálních forem studia teologie. U nás v Brně studium organizovala komunita kolem kostela sv. Tomáše, v jejímž čele stál církevní malíř Ludvík Kolek. Já jsem studoval pod vedením františkánů Aleše Vojtěcha Zlámala a Stanislava Weigla a také kněží Václava Razíka a Josefa Knoedela. Všichni se současně věnovali katolické mládeži a hlavně mladé inteligenci. Čtení Bible a katechetických textů a společné modlitby se konaly převážně v soukromých bytech, velmi často i u nás. Brno v tom nebylo ojedinelé. V menším rozsahu podobné aktivity organizovali naši kolegové v Olomouci, a naopak ve větším rozsahu přátelé v Praze. Velký rozdíl mezi Prahou a Brnem spočíval v tom, že Praha byla více roztržštěná, většina skupin se profilovala spíše intelektuálně než duchovně a inklinovala k modernistickému a progresivistickému pojetí církve, jaké převládalo v západních zemích. Proti nim ale stály v tvrdé opozici komunity konzervativního ražení. V tom jsme my v Brně byli více jednotní.

Za jakých okolností jste podepsal Chartu a co následovalo?

Charta 77 byla pro český disent přelomovou událostí, o tom není pochyb. Hned po jejím zveřejnění jsem začal hledat cesty, jak se připojit. Ukázalo se, že to není tak snadné, takže mně to chvíli trvalo. Všichni věděli, že byty prvních signatářů v Praze i v Brně byly hlídány Státní bezpečností, někteří z nich se ocitli ve vězení, rozjela se proti nim hysterická kampaň. Musel jsem počkat na vhodnou příležitost, která se naskytla v létě 1977. Pomohl mi v tom můj kamarád Oldřich Musil, který byl v kontaktu s opozičním evangelickým duchovním Janem Šimsou. Právě Šimsa, který již Chartu podepsal, mně možnost podpisu zprostředkoval. Svůj podpis jsem bral jako určitou náplast za rány, které jsem utrpěl vyhozením z práce v Kroměříži z náboženských důvodů. Důležité pro mě bylo, že mě v tom podpořila moje manželka. Oba jsme proto čekali na zásah Státní bezpečnosti, ale nestalo se kupodivu vůbec nic. Dodnes si nedokážu vysvětlit, proč StB nereagovala, patrně se držela taktiky „případ ad případu“. Nicméně její brutalitě jsem stejně neunikl, ale to bylo v souvislosti s katolickým samizdatem. Po zvolení kardinála Karola Wojtyly papežem, z čehož jsme v našem brněnském společenství měli obrovskou radost, jsme se rozhodli vydat sborník *Jan Pavel II.* s jeho životopisem a s texty promluv a přednášek, které při různých příležitostech pronesl. Sborník vytiskli a kolportovali Josef Adámek s Josefem Vlčkem, ostatní pomáhali, jak se dalo. A hned bylo zle. V časných ranních hodinách 10. září 1979 u mě doma zazvonili příslušníci StB a ukázali nám příkaz k domovní prohlídce. Bylo jich celkem šest. Bylo jim úplně jedno, že manželka byla ve velmi pokročilém stupni těhotenství, čekali jsme třetí dítě. Naprosto bezohledně obrátili celý byt vzhůru nohama, zabavili nám spoustu strojopisného materiálu, knih, které jsem si přivezl z Polska, a také různých písemností, jež s předmětem jejich zájmu neměly vůbec nic společného. Pak mě odvezli do věznice v Bohunicích, kde mě celý den tvrdě vyslýchali. Vůbec jsem netušil, jestli mě pustí domů, nebo pošlou do „lochu“. Hlavně se zajímali o Adámkovu ilegální tiskárnu, ale já jsem všechno tvrdošjně zapíral. Odmítl jsem jim rovněž prozradit, kdo mně přinesl k podpisu Chartu. Odvolal

Karel Konečný

jsem se na paragraf, podle kterého má každý právo odepřít výpověď v případě, že by sobě nebo osobě blízké mohl způsobit trestní stíhání. Naštěstí mě kvečeru pustili domů, stejně jako Radovana Perku. Mečislava Razika a Ladislava Suchomela, který jako vedoucí prodejny Charity nabízel „pod pultem“ náš sborník o polském papeži, zadrželi na 48 hodin. Bohužel mnohem hůř dopadl náš tiskař Josef Adámek, kterému mj. i s olomouckým tiskařem a katolickým disidentem Josefem Vlčkem „napařili“ paragraf o nepovoleném podnikání. Oni ale nepodnikali, protože nic neprodávali, nýbrž rozdávali. Dobrovolné dary spotřebovali na provoz a údržbu tiskařského zařízení. Adámek dostal 14 měsíců nepodmíněně, podobné tresty dostali také Josef Vlček, Jan Krumpholc, kněz bez státního souhlasu František Lízna a Rudolf Smahel. Všichni se nezištně podíleli na distribuci našeho sborníku.

Změnilo se pro vás něco s příchodem 80. let? Mám na mysli třeba to, jestli věřící a protirežimní kněží nějak intenzivněji vnímali prohlubující se krizi režimu a vycítili jeho blížící se konec.

Atmosféra 80. let se výrazně proměnila, což právě u katolíků bylo markantní. Kněží i věřící se radikalizovali a dávali se stále větší otevřeností najevo, že se nemíní smiřovat s rukou, kterou KSČ držela církev „pod krkem“. Trochu bych to přirovnal k pozvolnému procesu národního obrození v 19. století. Na masovém shromáždění věřících na Velehradě 7. července 1985, které oprávněně vešlo do dějin jako jeden z mezníků před konečným pádem režimu, se vrcholní představitelé totalitně-ateistické moci poprvé setkali s protesty tak velké masy katolických věřících, že se toho skutečně zalekli. Nepopírám, že svou roli na urychlení pádu režimu měla i Charta, ale nemyslím si, že ona by byla tím hlavním faktorem. Počet signatářů rostl velmi pomalu, protože lidé se báli šikany a represí. Podle mě bylo důležitější zvolení papeže Jana Pavla II. Ten se hned po nástupu zasadil o ukončení kompromisní „Ostpolitik“, zatímco jeho předchůdce Pavel VI. preferoval taktiku ústupků. Vatikán v příkrém rozporu s linií Pia XII., který v 50. letechrazil vůči komunismu nekompromisní kurz, dojednával s komunistickými režimy obsazování biskupských stolců osobami, které mu vnucovali komunisté. U nás v Československu můžeme uvést příklad olomouckého apoštolského administrátora Josefa Vransy a tří prorežimních biskupů na Slovensku – Júlia Gábriše v Trnavě, Jána Pásztora v Nitře a Jozefa Ferance v Banské Bystrici. V Maďarsku pak Pavel VI. prohlásil dlouholetého vězně komunistického režimu kardinála Jozsefa Mindszentyho za sesazeného a nahradil ho Mons. László Lékaiem, který byl u Kádárova režimu docela oblíben. A v Polsku musel tamní primas kardinál Stefan Wyszyński dokonce protestovat proti Vatikánu, který měl snahu podobně postupovat i tam. Náš režim využil „Ostpolitik“ k tomu, aby působil na duchovenstvo i věřící v tom smyslu, že nemají režim provokovat projevy nesouhlasu s potlačováním náboženské svobody. Taková odevzdaná atmosféra u nás bohužel dlouho převládala. Svou roli zde samozřejmě hrál strach, ale ten nebyl jedinou příčinou. Pamatuji si, jak jsme se spolu s výše uvedenými přáteli snažili vyburcovat zbožné katolíky, kteří nezastávali významná místa v zaměstnání, a neměli se tak čeho obávat, aby byli aktivnější a pomáhali nám s distribucí samizdatových textů. A oni argumentovali tím, „že Svátý otec

„V boji za náboženskou svobodu jsme se ctí obstáli“

se přece snaží s naší vládou dohodnout, tak mu to nesmíme ztěžovat dráždění režimu“. Z toho jsme byli nešťastní. Většina věřících prostě podléhala mentalitě „raději si žít své křesťanství soukromě v rodinách, na veřejnosti se pokud možno neprojevat a varovat se všech náboženských aktivit, které jsou režimu nemilé, nebo jsou dokonce zakázané“. Až do podzimu 1978 tyto věřící v jejich pasivitě utvrzovala „Ostpolitik“ Vatikánu a pštroší postoje našich biskupů i samotného papeže. Jenomže pontifikát Jana Pavla II. přinesl výraznou změnu. Četl jsem jeho vyjádření, že s komunistickými režimy je sice nutno dál vyjednávat, ale jasně se přitom vymezit proti porušování náboženských svobod a vyžadovat jejich dodržování. To Jan Pavel II. skutečně praktikoval. Jeho linii se brzy podřídil pražský arcibiskup kardinál František Tomášek, který začal velmi pozitivně ovlivňovat mentalitu katolické populace. Ta začala odvážněji projevovat nesouhlas a odpor proti útisku církve. První otevřený konflikt nastal v roce 1982, kdy vatikánská kongregace pro klérus zveřejnila pokyn papeže ohledně zákazu politické činnosti kléru. Kardinál se pro jistotu dotázal prefekta kongregace kardinála Silvia Oddiho, zda se nařízení vztahuje i na Pacem in Terris. Po obdržení kladné odpovědi kardinál Tomášek vyzval členy PiT, aby ze sdružení vystoupili. Na to zlostně reagovalo *Rudé právo*, které jej označilo za lokaje a přísluhovače reakčních sil. Aktivní katolíci pocítili prudké zhoršení vztahů častějšími obsilkami k výsledkům na StB. I já jsem jich v letech 1980–1983 absolvoval každý rok několik. Naznačovali mi i možnost spolupráce, ale když jsem odmítl, stupňovaly se výhrůžky a zastrašování. Zajímavé pak bylo to, že v mezidobí let 1984–1986 mě nechali na pokoji, prostě ani jeden výslech. Jako by na mě zapomněli. Proti některým jiným lidem a objektům, například proti charitnímu domu pro přestárlé řeholní sestry v Kadani, razie probíhaly dál. Paradigma ale již bylo definitivně nastaveno jinak a katolíci se začali za náboženskou svobodu více brát.

Předpokládám, že jste se oslav 1100 let od úmrtí sv. Metoděje na Velehradě osobně zúčastnil. Byl to podle vás významný mezník?

S Velehradem 1985 režim vůbec nepočítal. Já jsem měl tu čest tam být až v neděli 7. července, takže velkého modlitebního setkání katolíků v sobotu večer jsem se nezúčastnil. S přáteli jsme přijeli v neděli dopoledne. Teprve dodatečně jsem se dozvěděl, že StB vše monitorovala a nebylo daleko k velkému zatýkání. Docházelo i ke komickým situacím, kdy se „příslušníci“ v civilu, ve snaze nebyt nápadní, učili, jak se správně chovat při bohoslužbách. Nadřízení je přezkušovali, aby správně odpovídali podle rubrik mešních textů. Úvodní slovo před slavnou mší na počest svatých Cyrila a Metoděje si vzal předseda ONV v Uherském Hradišti Zdeněk Lapčík a přivítal všechny přítomné „na této mírové slavnosti“. To okamžitě vyvolalo bouřlivé protesty a pís-kot statisíců věřících, kteří se obávali, že by mohli být podvedeni tím, že mše svatá, kvůli které všichni přišli, nakonec nebude. Nechtěli, aby režim toto shromáždění věřících zneužil a prohlásil ho za mírovou manifestaci. Lapčík byl lidmi prostě vypískán a o mnoho lépe nedopadl ani ministr kultury Milan Klusák. Tomu se sice podařilo svůj projev dovést až k řádnému konci, ale byl davem neustále přerušován a napomínán vždy, když opomněl u svatých Cyrila a Metoděje uvádět přívlastek „svatý“. A pak

Karel Konečný

se všichni dočkali – mši svatou celebroidal kardinál Agostino Casaroli jakožto hlavní delegát Vatikánu, přítomni byli kardinál Tomášek a olomoucký biskup Vrana. Po ukončení liturgie se zástup přesouval na nádvoří před bazilikou a nadšeně vyvolával jména kardinála Tomáška a papeže Jana Pavla II. Ozvaly se i výkřiky: „Pryč s Pacem in Terris! Ať žije Svatý otec!“ Velehrad 1985 se opravdu stal průlomovým mezníkem. Od té doby nabývaly aktivity katolíků na intenzitě. Souviselo to mj. i s mezinárodním vývojem, kdy v Sovětském svazu nastoupil do vedení komunistické strany Michail Gorbačov a zahájil tzv. perestrojku. Naše katolická komunita v Brně začala v polovině 80. let úžeji spolupracovat s pražským okruhem kolem dr. Oto Mádra a dr. Václava Bendy. Mečislav Razik byl v té době vážněji nemocen, takže do Prahy jsem jezdil po nejvíce já. Začala vycházet nová samizdatová periodika, jako *Informace o církvi*, u nás na Moravě *Velehrad* a *Společenství*. V roce 1988 rolník a železničář Augustin Navrátil, známý katolický aktivista z Lutopecen u Kroměříže, sepsal za podpory kardinála Tomáška petici proti porušování náboženských svobod a proti neoprávněným zásahům státu do církevních záležitostí, nazvanou *Podněty katolíků k řešení situace věřících občanů*. To už měl za sebou řadu stížností a protestů, kvůli kterým byl opakovaně internován na kroměřížské psychiatrické léčebně s diagnózou „paranoia querulans“. Petici, kterou osobně podporoval kardinál Tomášek, podepsalo v celé ČSSR půl milionu občanů. Byl jsem v té době hlavním organizátorem několika akcí na podporu Augustina Navrátila i kardinála Tomáška. Nejzdařilejší proběhla na Velehradě v roce 1988. Mimo to jsem spolupracoval se Svobodnou Evropou úvahami a informacemi o církevním životě, které jsem předával telefonicky. Tyto moje aktivity vyvolaly pozornost StB, která mě po několikaleté přestávce opět začala předvolávat na výslechy. Vyhržovali mi zatčením a soudem. V říjnu 1989, v předvečer výročí naší státnosti, mne při návratu z města domů zatkli a odvezli na stanici SNB v Hodoníně, kde mě drželi 48 hodin. Tehdy bylo obvyklé, že chartisty nebo jiné nepohodlné osoby odvezli co nejdále od domova, aby měli potíže s návratem. Musím ale dodat, že chování hodonínských uniformovaných příslušníků SNB vůči mně bylo korektní. I oni si už uvědomovali, že se režim rozkládá a že možná brzy přijde jeho pád.

Po revoluci jste se stal redaktorem *Lidové demokracie* v Brně, což byl tiskový orgán Československé strany lidové (ČSL). Jak se podle vás od té doby strana proměnila?

Byl jsem aktivním účastníkem tzv. sametové revoluce a na zaplněném náměstí Svobody jsem přednesl projev jménem katolíků. Jakmile to bylo možné, obnovil jsem členství v ČSL, které jsem pro nesouhlas s normalizační politikou tehdejšího stranického vedení ukončil v roce 1970. Dostal jsem nabídku pracovat v brněnské redakci *Lidové demokracie*, kde jsem se stal zástupcem vedoucího redaktora PhDr. Antonína Drobného. S ním jsem si velmi dobře rozuměl a dodnes se přátelíme. Z politiků tehdejšího vedení ČSL (dnes KDU-ČSL) v 90. letech jsem si nejvíce vážil (a dodnes vážím) osobnosti JUDr. Jiřího Karase. Byl to můj osobní přítel, který se krátce po revoluci stal krajským tajemníkem strany v Brně a posléze i poslancem. Právě on, syn politického vězně z 50. let, byl pro mě ztělesněním toho, čím by strana měla být. Jenomže

„V boji za náboženskou svobodu jsme se ctí obstáli“

pak jsem s bolestí pozoroval, jak se během posledních asi tak dvaceti pěti let křesťanská identita strany postupně vytrácí. Ideový základ, který položili její zakladatelé Mořic Hruban, A. C. Stojan a Jan Šrámek, začal ustupovat jakémusi podivnému politikářskému pragmatismu. Ten se projevuje nedůsledností vůči reliktvům komunismu a v rezignaci na obranu tradičních křesťanských hodnot, především v důrazu na manželství a rodinu, na ochranu nenarozeného života a nejasný vztah vůči zhoubné genderové ideologii.

Z četby vašich příspěvků na různých katolicko-konzervativních serverech je zřejmé, že vaše názory opravdu ostře kolidují s dnes rozšířenými pravidly politické a společenské „korektnosti“.

Vím, že se dnes hodně hovoří o takzvané politické korektnosti. Já jsem ji nerespektoval za bolševického režimu a nerespektuji ji ani dnes. Nemám problém veřejně hovořit a psát o tom, že zednáři nejsou žádnou humanitární organizací, ale že jejich prioritní snahou je zničit katolickou církev, že umělé potraty jsou vraždou nejnevinější a nejbezbrannější bytosti, že kladení rovnítka mezi homosexuálními vztahy a řádným manželstvím znamená útok proti rodině. Na druhé straně kategoricky odmítám projev nenávisti a diskriminace vůči lidem jiné sexuální orientace apod.

Jako historik jste si jistě také vytvořil jasný názor na dnešní historickou vědu, její metodologii, preferované okruhy výzkumu a na úroveň vědeckých pracovišť.

Obávám se, že tuto problematiku nelze vystihnout v pár řádcích ani odstavcích, chtělo by to celou studii. Pokusím se ale odpověď na Vaši otázku shrnout i s rizikem, že bude nedostačující, a prosím, abyste to tak chápal. Osobně vidím jako hlavní nedostatek naší současné historiografie strach zaujmout k událostem, o nichž se pojednává, jasné stanovisko. Vím, že je zde nebezpečí ideologizace, kterého jsme si za komunismu užili až až. Jenže dát najevo, komu fandím, například když píšu o husitských válkách nebo o pobělohorském období, to není žádná ideologie. František Palacký to vyjádřil lapidárně: „Svůj k svému, ale vždy jen podle pravdy.“ Ideologizací by nepochybně bylo, kdybych jako historik zamlčoval nebo ještě hůře negoval zlé skutky těch, k jejichž odkazu se hlásím. Když tak nečiním, přistupuji k pojednávanému tématu vyváženě a předkládám důkazy, že i protistrana se dopouštěla zločinů, pak se v žádném případě nejedná o ideologizaci. Jinak si nemyslím, že některý úsek dějin by byl na katedrách a ústavech zanedbávaný. Na všechny úseky bychom našli dostatek odborníků, problém ale vidím v něčem jiném. Podle mě je vědecké bádání na vysokých školách a akademických ústavech odtrženo od výuky dějepisu na základních a středních školách, resp. je s ní nedostatečně propojeno. Učitelé mnohdy nejsou dostatečně připraveni na to, aby mohli žákům adekvátním způsobem předkládat informace o komunistické tyranii. Mnoho se jich tomuto období raději vyhýbá, protože neví, jak je vysvětlovat. To jsou jen některé problémy.

Karel Konečný

Kam podle vás a lidí, jejichž názorů si vážíte, směřuje současná Evropa?

Obávám se, že dny současné Evropy, chápané jako civilizačně-kulturní fenomén, jsou definitivně sečteny. Jedinou záchranu vidím v souladu s nedávným výrokem kuriálního kardinála Roberta Saraha v jejím návratu ke křesťanským kořenům, které ji zformovaly. Ale abych byl konkrétní: bojím se nové, přesněji staronové totality, která nastolí tak tvrdou diktaturu, jakou jsme si dosud vůbec neuměli představit. Nemyslím tím islám s jeho právem šaría. Ta vlna nekontrolované migrace je podle mě pouze umělou politickou hrou, která má jen posloužit k zavedení toho, o čem mluvím. Nemyslím tím ani ruské nebezpečí, které se stalo sloganem našich evropských liberálů, i když nepodceňuji fakt, že v současném Putinově Rusku, které již sice není Stalinovým ani Brežněvovým Sovětským svazem, má nadále rozhodující pozice bývalá bolševická nomenklatura a KGB. Konkrétní a reálné nebezpečí vidím někde úplně jinde: v instalaci nové formy komunismu na neomarxistickém základě. Ta nepřichází z Východu ani odněkud odjinud, nýbrž je jako rakovinový nádor přítomna v současné demokratické společnosti Západu. Kommunismus starého typu se sice rozložil, s výjimkou Číny, Severní Koreje, Kuby a Vietnamu, ale podcenili jsme jeho jinou podobu, jakou vytvořila tzv. frankfurtská neomarxistická škola reprezentovaná Adornem, Marcusem, Horkheimerem a jinými. Ti, v intencích zakladatele italské komunistické strany Antonia Gramsciho, hlásali, že ozbrojená komunistická revoluce je neproveditelná. Namísto toho volali po revoluci „pochodem přes instituce“. Součástí tohoto plánu je postupné ničení křesťanských kořenů Evropy, hlavně v morální sféře, což zahájila tzv. sexuální revoluce mládeže koncem 60. let v západních velkoměstech. A dnešní EU je bohužel ovládána levičáky s touto neomarxistickou orientací. Mnozí z nich byli odchovanci uvedených neomarxistických profesorů a účastníky demonstrací v roce 1968. Právě oni všude v západní Evropě prosadili legální potraty, pornografii a sexuální výchovu mládeže již od nejtěplejšího věku a také zrovnoprávnění homosexuálních svazků s řádným heterosexuálním manželstvím a další známé věci. To, co ještě přibližně před sedmdesáti lety bylo trestné, je dnes nejen legální, nýbrž stalo se dokonce „lidským právem“. To pociťuji jako svou osobní urážku, neboť já jsem za reálná práva člověka bojoval a trpěl. Protože se ale obránci autentických práv člověka a zdravého rozumu proti tomu ozývají, dochází paradoxně ve jméno „lidských práv“ k nenápadnému utahování šroubů. Ve státech, které jsme za komunismu pokládali za země svobody, jsou zavíráni do vězení lidé jen proto, že si dovolili rozdávat na potratových klinikách růže a přemlouvat ženy, aby zákroky nepodstupovaly. Ve Francii přicházejí o zaměstnání učitelé, když se deklarují jako věřící křesťané, v Británii ztratil místo řidič nákladáku, protože měl v kabině svatý obrázek, lékař, protože poslal svému kolegovi pohlednici s křesťanským textem – a mohl bych pokračovat tisíci dalšími konkrétními případy. To vše se odůvodňuje „laickou“ státní, právem muslimů, které přítomnost křesťanských symbolů uráží, právem žen na svobodné rozhodování o svém těhotenství apod. Když k tomu připočteme strach z teroru Islámského státu a jemu podobných organizací, který je tam realitou, budou lidé schvalovat stále tvrdší opatření bez jakéhokoliv vnímání nebezpečí nové totality. Je to jako symptom vařené žáby, jež nevnímá narůstající teplotu až do chvíle, kdy voda začne vřít, ale to už bývá

„V boji za náboženskou svobodu jsme se ctí obstáli“

obvykle pozdě. Právě toho se nejvíce bojím, protože kořenem je neomarxismus, o kterém hovořím. A ten je marxismem, čili komunismem, právě tak jako komunismus jakéhokoliv jiného typu. Vždyť neomarxisté se nadšeně dovolávali a dovolávají Lenina a Trockého, kteří ony nemravnosti, o nichž mluvím, poprvé v historii legalizovali! Přitom víme, jak byl jejich sovětský režim krvavý a bestiální. Dnes jim k jeho nastolení v nových podmínkách může pomoci moderní technika, která je schopna zajistit tak dokonalou kontrolu obyvatelstva, jakou si ani Orwell ve své fantazii neuměl představit. Tomuto vývoji je podle mne schopno zabránit pouze jasné stanovení neměnných a pevných morálních hodnot, jaké hlásá křesťanství. Jim musí odpovídat i legislativa. To je jediná naděje na záchranu Evropy, jinak se utopí v novém typu totality.

Prozradil byste našim čtenářům, jestli máte nějaké vlastní životní krédo?

Moje životní krédo by se dalo formulovat prostým výrokem německého kardinála Clementa von Galena, významného bojovníka proti nacistické totalitě – „žádáme spravedlnost“. Církevní učitel svatý Augustin to vyjádřil pregnantně: „Odstraněním spravedlnosti nejsou království ničím jiným než lupičskými pelechy.“ Spravedlnost je nemyslitelná bez určitých pevných a neměnných zásad, které přináší křesťanská morálka. Ty jsou a musí být kritériem spravedlnosti, jinak je ona pouhým relativním pojmem. Jde o všeobecnou platnost tak elementárních pravidel, jako nedotknutelnost lidského života od početí až po přirozenou smrt, nemučit člověka, nekrást, nepodvádět, dodržet dané slovo včetně slibu manželské věrnosti apod. Zkrátka to, co je obsahem Desatera v křesťanské nauce. Tato příkázání, jsou-li kodifikována v legislativě, chrání člověka před ubližováním ze strany druhého a na tom jsou postavena nezadatelná práva. Jen toto může být spolehlivou obranou proti totalitě. Není proto náhodou, že každá totalita hned na počátku usilovala co nejvíce deformovat tuto strukturu tím, že práva člověka odpojila od vazby na Desatero. Je signifikantní, že jakobíni za francouzské revoluce právě tak jako bolševici za Lenina a nacisté v Německu v prvních letech Hitlerovy vlády se ve jménu „lidských práv“ zastávali kriminálních zločinců, vrahů, lupičů, výtržníků, kteří si odpykávali spravedlivě uložené tresty. Dnešní nová nastupující totalita jde tímtež směrem: legalizuje a deklaruje jako lidská práva to, co je v rozporu s přirozeným mravním zákonem, který představuje zmíněné Desatero. Vývoj potom bude tentýž jako u dřívějších totalit. Jestli přestane platit „nezabíjet, neubližovat druhému, nekrást, nepodvádět, mít úctu k rodičům...“, potom je povoleno všechno, pak neexistuje žádná morální zábrana, aby si jakákoli nová diktátorská garnitura jenom proto, že má v rukou nástroje moci, mohla s námi dělat, co se jí zlíbí. Ptáte-li se proto na mé životní krédo, tak je velice prosté: usilovat o návrat k základním a trvalým mravním hodnotám a sám se jimi řídit.

Radomír Malý uprostřed diskuse

Zdroj: archiv Radomíra Malého